

Agnieszka Szlubowska

Dyrektor Urzędu Statystycznego w Krakowie

Osoby niepełnosprawne w badaniach statystyki publicznej

Polska statystyka publiczna za jeden z najważniejszych celów stawia sobie zaangażowanie w działania związane z tematyką niepełnosprawności, czego przejawem jest rozwój badań statystycznych dotyczących obszaru niepełnosprawności.

Prezes Głównego Urzędu Statystycznego zarządzeniem wewnętrznym nr 45 z dnia 26 października 2018 r. powołał międzyresortowy *Zespół do spraw statystyki niepełnosprawności*, celem wsparcia rozwoju statystyki niepełnosprawności w Polsce.

W pracach Zespołu pod przewodnictwem Dyrektora Urzędu Statystycznego w Krakowie biorą udział między innymi przedstawiciele: Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Edukacji i Nauki, Ministerstwa Rozwoju i Technologii, Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Zarówno w aktach prawnych, literaturze naukowej, jak i działalności praktycznej formułuje się definicje niepełnosprawności, które co do ogólnej zasady są zbieżne, ale różnią się w zależności od celu, w jakim zostały opracowane.

Ogólną podstawą definiowania niepełnosprawności na potrzeby Europejskiego Systemu Statystycznego jest definicja zawarta w Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych, która w art. 1 określa osoby niepełnosprawne jako te, „które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami”.

Na potrzeby badań statystycznych w Polsce stosuje się co najmniej dwie definicje osób niepełnosprawnych. Pierwsza z nich odnosi się do prawnej kwalifikacji osób niepełnosprawnych (niepełnosprawność prawna), natomiast druga definicja bierze pod uwagę samoocenę, deklaracje poszczególnych osób co do odczuwania ograniczeń w wykonywaniu wybranych czynności nawet pomimo braku posiadania orzeczenia o niepełnosprawności (niepełnosprawność biologiczna).

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych prawnie i biologicznie zbierane są w ramach spisów powszechnych (w Polsce co 10 lat) oraz badań reprezentacyjnych (ankietowych): Europejskiego Ankietywanego Badania Stanu Zdrowia (EHIS), realizowanego co 5 lat oraz Europejskiego Badania Warunków Życia (EU SILC), realizowanego co roku.

W Polsce dane dotyczące osób niepełnosprawnych prawnie dostępne są na bieżąco, z kwartalną częstotliwością, na podstawie wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Na podstawie Badania Budżetów Gospodarstw Domowych dostępne są dane dotyczące sytuacji materialnej gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi prawnie. Jej miernikiem jest wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem w tych gospodarstwach.

W zbiorowych zestawieniach przedstawiających statystyki krajów Wspólnoty Europejskiej dotyczące niepełnosprawności najczęściej prezentowane są dane dotyczące częstości występowania niepełnosprawności. Większość krajów Wspólnoty Europejskiej podaje dane statystyczne odnoszące się do osób niepełnosprawnych biologicznie, niektóre kraje posługują się danymi na temat osób niepełnosprawnych prawnie.

Statystyka publiczna pozyskuje również dane dotyczące osób niepełnosprawnych oraz przystosowań obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych w badaniach dotyczących m. in. rynku pracy, transportu, edukacji, kultury, turystyki, sportu, ochrony zdrowia, opieki społecznej.

Cennym źródłem informacji o osobach niepełnosprawnych są dane administracyjne m. in. z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz z powiatowych zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Wynikowe informacje statystyczne będące efektem prac Urzędu Statystycznego w Krakowie są dostępne w ogólnopolskich informacjach sygnałnych dotyczących tematyki osób niepełnosprawnych, wydawanych od 2019 r. Najnowsze opracowanie zostało wydane w grudniu 2021 r.